

Мельник Л.П., Замаховська М.Ю.

МЕТОДИЧНІ СЕМІНАРИ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ – ЛАБОРАТОРІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ.

Важливою складовою професійної майстерності викладача вузу є його психолого-педагогічна підготовка. Вирішуючи проблему її забезпечення, в Уманській сільськогосподарській академії працює постійно діючий методичний семінар, тематика занять якого у 1997 році була підпорядкована одній з найактуальніших проблем вузівського життя – педагогічному спілкуванню. До уваги слухачів семінару були запропоновані такі теми: "Поняття про педагогічне спілкування та його функції", "Вербальні та невербальні засоби педагогічного спілкування", "Ораторське мистецтво викладача" та ін. Але особливий інтерес слухачів викликали теми, пов'язані зі спілкуванням викладачів і студентів та етико-психологічними проблемами спілкування викладачів в первинних педагогічних колективах – кафедрах вузу. Одна з таких тем – "Модель сучасного студента очима викладача".

Процеси навчання і виховання – це перш за все комунікативна діяльність, яка передбачає продуктивну взаємодію двох сторін: викладачів і студентів. І від того, наскільки реальними, адекватними будуть їх уявлення один про одного, прямо залежить ефективність педагогічного спілкування і навчально-виховного процесу. Об'єктом дискусії на семінарі стали результати соціально-психологічних опитувань, проведених нами в педагогічному колективі академії. Респонденти-викладачі різного віку, з різним стажем педагогічної діяльності у вузі, представники різних предметних циклів, висловлювали свої роздуми про структуру особистості сучасного студента, цінні судження щодо відношення студентів до різних видів діяльності (особливо до тих, які потребують великої напруги сил), до людей, до самого себе; аналізували рівень соціальної зрілості типового представника студентської молоді, сформованість і стійкість його ідеалів, цілей, принципів, світогляду. Враховуючи кризовий стан, у якому перебуває наша держава, в опитувальний лист були включені критерії стресостійкості та вольових якостей студента.

Результати проведених досліджень дозволили нам зробити певні оптимістичні висновки щодо появи якісно нових позитивних зрушень в ієрархії особистісних характеристик. Так, значна частина викладачів (71,4%) відмітила, що у сучасного студента добре розвинуті емоційно-вольові якості особистості, такі, як цілеспрямованість, стресостійкість, емоційна витримка. "Студенти не цураються важкої фізичної праці", - стверджують викладачі, що очевидно пов'язано із значними життєвими труднощами, які виникли за останні роки. 57,14% респондентів відмітили, що дещо знизився рівень інфантивності студентів, поступово зростає їх соціальна зрілість. Ідеологічні, соціально-класові установки та стереотипи, які раніше визначали мислення і поведінку молоді людини, повільно, але поступаються таким загальнолюдським і національним цінностям, як християнська мораль і віра, національний і державний патріотизм, "чуття єдиної родини, сім'ї" та ін. Але при цьому 71,4% викладачів вказують на значне зниження громадської та політичної активності студентської молоді, її байдужість до суспільного життя, скептичне ставлення до майбутнього нашої держави.

Певна частина викладачів (42,9%) підкреслює ті якості особистості студента, які зумовлені входженням нашої держави в систему ринкових відносин, а саме: підприємливість, прагнення до матеріальної незалежності, створення власного бізнесу і таке інше. Стало очевидним, вважають викладачі, що серед студентів у більшій повазі стали інтелект, професійна компетентність, фізичне та психічне здоров'я.

Але разом з тим результати дослідження виявили і негативні характеристики сучасного студента, які стали предметом активного обговорення учасників семінару і накреслили нові орієнтири в організації навчально-виховної роботи в академії. Так, високі цілі і прагнення студентів часто не підкріплюються високим рівнем їх працездатності та працелюбності, сильним прагненням до оволодіння професійними знаннями, вважають 85,7% викладачів-респондентів. Далеко не всі студенти, навіть старшокурсники, як вважають викладачі, мають чіткі уявлення про майбутнє місце роботи, помітна їх невпевненість у спроможності майбутньої професії забезпечити життєво необхідні потреби людини.

Турбує викладачів вузу і те, що колективістська спрямованість особистості молоді людини поступово замінюється індивідуалістичними настроями, меркантильними інтересами, корисливим ставленням до людей. Домінуючими мотивами, що спонукають молодь до активності, стають престиж, високий соціальний статус, можливість досягти вершин ділової кар'єри, власні потреби, переживання, інтереси. Так стверджує 96,5% респондентів.

Предметом гострої дискусії стала проблема різкого зниження рівня загальної культури студентської молоді. Майже 100% викладачів вважають це очевидним: "низька культура спілкування", "навіть маючи дорогі речі – неохайні", "збільшилося вживання алкоголю та цигарок", "пасивні способи відпочинку: телевізор, магнітофон", "до деякої міри молодь обізнана в сучасній естрадній музиці, але погано знає чи зовсім не знає класики, про образотворче мистецтво вже ніхто із студентів не згадує". Викладачі переконані, що падіння загальної культури у великій мірі обумовлено "переважаючими негативними впливами західної культури: вестернізацією кіно і телепродукції, розповсюдженням порнографічних книго- і фотовидань та ін." Це значною мірою вплинуло на формування у нашої молоді псевдокультури, чужої нашої національній традиції і християнській моралі.

Не менш важливою і цікавою виявилася тема наступного методичного семінару "Викладач – очима студентів". Проведені нами анонімні опитування студентів дозволили уявити, якими нас бачать наші вихованці.

Найбільш значимими для студентської молоді особистісними характеристиками педагога виявилися його моральні якості (ці відповіді складають 52,3%). Значна кількість відповідей (35,29%) підкреслює такі якості, як доброта, людяність, чуйність, повага до студентів, тактовне ставлення до них. Продовження запропонованого в опитувальному листі твердження "Я поважаю такого викладача, який ..." стали такі відповіді студентів: "який поважає і розуміє студента", "уважний до студентів", "простий і доступний у спілкуванні", "розуміє не тільки свої проблеми, але й проблеми студентів і співчуває їм", "розуміє, що студент теж людина", "який має добру душу", "допомагає студентам", "відноситься до студентів, як до своєї дитини" та ін.

Певна частина відповідей (17,65%) вказує на велике значення справедливості викладача в оцінці знань, вмінь і навичок студентів, їх здібностей та можливостей. У структурі моральних якостей, названих респондентами, 11,8% стосуються чесності, порядності, непідкупності, безкорисливості. Не залишилися поза увагою студентів і такі риси особливості викладача, як високий рівень загальної культури, ввічливість ("пам'ятає всіх студентів, завжди вітається"), життєрадісність і привітність ("постійно у хорошому настрої"), добре розвинене почуття гумору ("вміє розвеселити аудиторію, пожартувати"), "на заняттях завжди знаходить хвилинку для сміху"). Студенти бажають бачити своїх викладачів охайними, гарно одягнутими, здоровими, "не старими і не втомленими".

Другу велику групу якостей, виділену студентами, складають характеристики професійної компетентності викладача (33,1%). Виявилося, що студенти більше уваги звертають не на зміст представленого педагогом матеріалу, а на те, як він його викладає (46,51% всіх названих ділових якостей). Відповіді студентів переконали, що вимогливий викладач і сьогодні користується авторитетом серед студентів.

Суттєвою складовою авторитету викладача студенти вважають глибокі знання предмету (25,58%). Їх приваблюють викладачі, які "постійно підвищують рівень своїх знань", "добре знають свою справу", "шукають причини неуспішності студентів у собі", "мають високий інтелектуальний рівень", "сильні професійно", "віддані роботі", "серйозно ставляться до своєї справи". Відмітили студенти і важливе значення практичного досвіду роботи у структурі професійної майстерності педагога.

Третє місце посідають комунікативні якості, що склали 14,62% усіх відповідей респондентів.

Особливий інтерес викликала інформація про негативні характеристики сучасного викладача названі студентами. З'ясувалося, що ніщо так не руйнує його авторитету, як низький моральний рівень (50%). Це перш за все грубість, зверхність, чванство.

Друге місце посідають негативні ділові характеристики (41,94%). Студенти не бажають мати за своїх викладачів фахівців зі слабкою професійною підготовкою, які не прагнуть до підвищення фахового рівня, не віддаються повністю своїй справі, мало знають. Підвищені вимоги студенти пред'являють і до самого процесу викладання.

Педагогічне спілкування не обмежується взаємодією лише між викладачами та студентами. В його структуру входить і спілкування між викладачами, ефект якого в значній мірі забезпечується морально-психологічним кліматом у педагогічному колективі. Ця проблема теж стала предметом обговорення методичного семінару, що дозволило з'ясувати першочергові завдання щодо створення сприятливого морально-психологічного клімату у первинних педагогічних колективах і в цілому в академії.

Література.

1. Бодалев А.А. Восприятие человека человеком. – М.: Педагогика, 1982. – 234 с.
2. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. – М.: Просвещение, 1987. – 190 с.
3. Коломинский Я.Л. Психология общения. – М.: Знание, 1974. – 96 с.
4. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. – М.: Знание, 1979. – 47 с.
5. Практическая психология для преподавателей. / Под ред. Тулушкиной М.К. – М.: Инф. издательский дом "Филинь", 1997. – 328 с.